

A BALATON-PART ÁTALAKULÁSA

Gyermektábor, Balatonfenyves

Építészet, fotó: **Dénes** György
Szöveg: **Dénes** Eszter

Még az északi part hívői is elismerik Balatonfenyves erényeit, amellet, hogy az északi part szépsége is csak a délről látszik igazán. A szőlősgazdák falujából Fenyves a harmincas évekre alakult élénk üdülőfaluvá, sikerült azonban máig megőriznie azt az arculatát, mely minden más Balaton-parti településtől megkülönbözteti. Nem lett zsúfolt üdülőváros, nyugalmas hétköznapi, hatalmas szabadstrandjai elsősorban a családosokat és a pihenni vágyókat vonzza. Az egykor tudatosan ültetett másfél ezer erdei és feketefenyő – mely a település névadó jellegzetessége is – mára egyedi hangulatot és kellemes klímát biztosít.

A legöregebb fák akár száz év történelméről is mesélhetnének, telepítésük a 19. század végére nyúlik vissza. A Balaton-felvidéki szőlőket pusztító filoxérajárványt követően a tönkrement gazdák számára gróf Széchényi Imre parcelláztatott a déli parton. Ekkor a szőlőn kívül fákat, többek között erdei és feketefenyő-csemetéket is telepítettek. A Budapest–Nagykanizsa között 1861-ben átadott Déli Vasút védelmére már korábban is ültettek fenyőket – talán éppen a keszthelyi Festetics grófok javaslatára –, történeti dokumentumok szólnak azonban arról is, hogy a gözmozdonyok szikráitól hogyan égtek le olykor e valójában mediterrán növények. Maga a vasútépítés ökológiai szempontból igen ellentmondásos tevékenység volt, amelynek visszafordíthatatlan következményeit a mai napig viseli Fenyves is, melyet a 7-es út és a sínek szelnek ketté. A magyar fővárost Fiumével a Balaton déli partja mentén összekötő vasút megépítésének terve már a szabadságharc előtti hazai vasútépítési koncepcióban is

szerepelt. A környezeti feltételek és a Balaton vízrajzi jellemzőinek változásával azonban nem számoltak. Hasonlóképpen a fenyőfák ültetésénél sem, amelyeket eredetileg a homokos talaj megkötésére, a szél megállítására telepítettek, a sekély termőtalaj és a tartósan magas talajvíz miatt azonban mára veszélybe kerültek. A természetvédelmi hatóság a feketefenyőt ma már nem is javasolja telepíteni, elsősorban a honos növények kiszorítása okán, így csemetéit hiába keresnénk az új gyermektábor kertjében. Balatonfenyves tehát egy árnyas, hagyományos, földszintes jellegű település, amelyből csak helyenként emelkednek ki a templomok és a közintézmények. A fák lombjai között zömében földszintes, kisebb alapterületű nyaralók bújnak meg. Akad köztük a hagyományos népi építéset gesztusait követő épület, és számos egyedi, az építési korszakra jellemző modern megoldás is, melyekhez összefogó keretet a hangulatot meghatározó emberi lépték ad. A gyermektábor tervezője a déli part híve: a környéken töl-

tölte gyermekkorának nyarait, tervezett a környékre már saját nyaralót, fonyódi háza 2018-ban üdülőépület kategóriában elnyerte az Év balatoni háza díját. Ismeri a léptéket, az egyedi atmoszférát. Ebben a környezetben állt a fővárosi II. Kerületi Önkormányzat gyermektáborra, korszerűtlen és elaggott fa üdülőbarakkokkal. A felújítás igénye eleinte csak a központi kiszolgálóépületet érintette, a faházakat csak cserélni kívánták. A megrendelő – dr. Láng Zsolt polgármester és Dankó Virág alpolgármester – érzékenységet dicséri azonban, hogy az építésznek az akkori kerületi főépítéssel, Gacsályi Zsolttal karöltve sikerült meggyőznie a megszokott útról való letérésről: a köny-

Generáltervező:

DNS-Építésműterem Kft.

Építész: **Dénes György**

Koncepció előkészítése: **Gacsályi Zsolt**,
II. kerületi főépítész

Kertépítész: **Kedves Zsófia**

Tartószerkezet: **Bánhidi Lászlóné**

Épületgépészet: **Vörös Tamás**

Épületvillamosság:

Sindelyesné Balla Krisztina

érhető a főépületben elhelyezett étkező. A tanári „megfigyelőállás” az utca felőli csuklópontba került. A szűkös, és a faházakkal folytatott áverseny által is behatárolt pénzkerethez igazodva a falak 30-as téglából, a tető hagyományos ácsszerkezettel, a felületek egyszerű és klasszikus anyagok használatával készültek. A homlokzat egyhangúságát a felhasznált Tüzép-ablakok változatos méretei és játékos homlokzati kiosztása hivatott oldani. Az ismétlődő alaprajzi elrendezés szigorát feledtetni, egyben a tömeg tagoltságát adja a változatos rajzolatú tornác alátámasztásain túl a tetők játéka: a nagy

belmagasságú hálótermek fölé a jó klíma érdekében átszellőztetett tetőtér borul, míg a fürdőblokkoknál a tető gerince az alacsonyabb belmagassághoz igazodik. A nyári meleg elől a hűsítő tó vizén túl az ablakokat árnyékoló tornácok vagy a főépület fedett-nyitott társalgója és a Balaton felől érkező – olykor viharos – szelektől védett udvar fái alá lehet behúzódni. A hálóterekben – hogy a nyaralás éjszakai ne a verítékben úszásról szóljanak – a kellemes hőmérsékletet bonyolult gépészeti rendszerek nélkül biztosítja az egyszerű, átszellőztetett padlás, és az egymással szemben elhelyezett, állandó

nyüszerkezetes épületek helyett végül téglaházak épültek, melyek nemcsak használhatóságban és élettartamban, de árban is fel tudták venni a versenyt. A szűk utcában álló 4500 m²-es vízparti telken mintegy nyolcvan hat és tizenkilenc év közötti gyermek és nyolc felügyelőtanár nyári üdültetését kellett biztosítani. Az építészeti alapgondolatot egy központi, szélvédett udvar köré szerveződő láncszerű épületsor képezte. Az azonos séma szerint kialakított 12 személyes blokkok a közlekedő szerepét is betöltő átmeneti térrel kapcsolódnak egymáshoz, a tornácok láncolatán át száraz lábbal és akadálymentesen el-

Gyermektábor, Balatonfenyves

légmozgást biztosító ablakok rendszere. A bódéépítéssel helyett az állandóságot sugározza a szépen öregedő, patinásodó, szükség esetén alacsony költségekkel felújítható anyagok használata. Egy gyerektábor esetén a kertnek főszerepet osztanak, kialakítása (Kedves Zsófia terve alapján) ez esetben az épületnél ismertetett gondolat mentén történt, természetes anyagok és egyszerű megoldások alkalmazásával. Kiemelt szerepe van a központi, zártabb udvarnak, melynél a magas talajvizet is kompenzáló, az épületek mértanias voltát lágyító, íves vonalvezetésű, fákkal árnyékolt növényágyak vannak, melyek szélei padként is funkcionálnak. Az épület bekerülési költségéhez képest is jelentős tétel volt a szabvány által előírt

többfunkciós, gumiburkolatú sportpálya. A parti nádashoz kis sétány vezet, kiépített tűzrakóhelyekkel, ahol remélhetően nagy körbeulós, éneklős táborüzeket tartanak majd. A balatoni nyarakon nélkülözhetetlen pingpongasztalok az épületek utcafronti takarásában sorakoznak. A növényzetet a magas talajvízszinhez kellett igazítani. A gyorsan árnyékot adó fafajok mellett a kiemelt ágyásokba nyáron virágzó, színes évelőket ültettek. Balatonfenyves egyike a déli part utolsó, léptékét még rendületlenül őrző településeknek. Lássuk be, hogy a gyerektábor koncepciója több helyen elvérezhetett volna, hiszen a megbízási folyamat is számtalan elágazási lehetőséget rejtett a típusfaházaktól kezdve az egyes, nyilvánvalóan elavult vagy éppen túldi-

menzionált szabványokig. Hiábavaló az építészeti ötlet egyedisége, ha nem áll mellette egy értő és hosszú távon gondolkodni akaró megbízó, és nem erősíti a gondolatot egy elhivatott kerületi főépítész, valamint egy, a szakmáját szerető kivitelező. Manapság, amikor néhány kilométerrel arrébb a léptéket megtörő apartmanházak vagy éppen szállodák nőnek ki (lásd Balatonszemes szíve, Fonyód stb.) egyre-másra a földből – településképi jóváhagyás mellett –, bizony helyen kell értékelni a megbízó ezen kva-

▲ Metszet

▲ Alaprajz

litásait. Jogosan merülhet fel bennünk az a kérdés is, milyen az a településrendezési terv, melynek alapján a hetvenes években látott vehemenciával dúlható fel még ma is a magyar tenger partja? Érdekességgént álljon itt, hogy a Balaton már a múlt század első felében, az 1930-as években felkeltette a szakma érdeklődését: a Magyar Mérnök- és Építész Egylet 1931 februárjában értekezletsorozatot szervezett *Balaton-fejlesztés* címmel. A konferencia elsőként foglalkozott a rekreációs fejlesztések szempontjából egységesen a Balatonnal mint táji és építészeti problémával. Az előadók közt megtalálhatjuk Antal Dezsőt, Kotsis Ivánt, Kiss Tibort, Medgyaszay Istvánt, Svastits Gézát és Padányi-Gulyás Jenőt. A felszólalók a nyaralótelepek problémái mellett javaslatokat tettek az építésrendszet hatékonyságának növelésére, a tervezés képzettséghez kötésére, és nyaralótervezési elvek, mintatervek publikálására. Az anketon Kotsis Iván úgy fogalmazott, hogy a magyar tenger partján megfelelő építészeti színvonalat

csak akkor lehet elérni, „*ha a balatoni nyaralók tervezése kivétel nélkül rátermett tervező-, építőművészekre bízatik, ami eddigelé csak ritka kivételként tör-*

tént meg”. A konferencián Héjj Gyula, majd Svastits Géza okl. építész-mérnök is javaslatokat tett a helyzet orvoslására. Mindketten alapvető fontosságúnak találták, hogy a Balaton környékén csak kamarai tagsággal rendelkező neves építész tervezhessen, valamint készüljenek rendezési, szabályozási tervek. Szükségesnek ítélték, hogy a Balaton partján illetékes három vármegye egymástól eltérő építésügyi szabályzatai helyett egy speciális szabályzat készüljön a tó környékére. Az addig járasként működő elsőfokú építési hatóság helyett egyetlen építési hatóság működését javasolták, amelynek alsó foka építész-mérnökökből álljon össze, akik minden esetben helyszíni szemlét is tartanak, és nemcsak az íróasztaluk mellől engedélyeznek, másodfoka pedig a *Balatoni Intéző Bizottság (BIB)* elnöke legyen. Mindemellett ez utóbbi bizottság Kotsis Iván közreműködésével tervpályázatot hirdetett a balatoni nyaralók terveire. A dicséretet nyert építészek felajánlásából közzétették a terveket, mondván: akiknek nincs módjuk és alkalmuk gazdaságos terv készítésére, ezek alapján építközhetnek. A rajzokat a tavaszi árumintavásáron, valamint Keszthelyen a Balatoni Múze-

umban is kiállították. Meg kell említeni még az *Így nyaraljunk a Balatonon* című, a Tér és Forma által rendezett siófoki építészkiállítást, amely – bár az építészek számára a vártnál kevesebb megrendelést hozott, de – a közönségre jelentékeny hatással volt. Az időszaki kiállítások mellett Siófokon felépítettek egy állandó bemutatóhelyet a *Hogyan építsünk?* országos kiállítássorozat részeként. Ez nagy segítséget nyújtott a BIB kirendeltségének, mert aki terv, szerkezet vagy építőanyag tekintetében kérdéssel fordult hozzájuk, annak valós léptékben lehetett megmutatni a követhető megoldásokat. A kor szakfolyóirataiban rendszeresen publikálták az

építészek a sokszor fiktív tóparti helyre készülő terveiket, hogy ezzel segítsék az építkezések színvonalának növelését.¹ Azóta, hogy nagyjaink felvetették, miszerint vannak hazánknak kiemelt területei, ahol a „rendet” is kiemelten kellene kezelni, lassan egy évszázad telt el. Jóllehet ma már mindent építészek tervezhetnek, ez nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, nem lett sem a minőség, sem pedig a helyénvalóság záloga. Az összkép továbbra is torzul, az elmúlt évek és hónapok egyes lépték nélküli, sokszor arctalan beruházásait tekintve pedig mondjuk ki: siralmas jövő elé nézünk. A károk pedig visszafordíthatatlanoknak tűnnek.

A gyerektábor sorsa szerencsésen alakult, de ezt a (nem létező) tervszűri vagy tervtanács, a léptékváltást okozta sebzéseket meg nem akadályozó helyi előírások nem garantálták, az csak a megrendelő általános arányérzékén és az építész hozzáállásán és rábeszélőképességén múlt.

Bár a probléma összetettsége és léptéke száz év alatt kétségkívül megváltozott, az építészeti minőség és a nemzeti vagyonként értékelendő balatoni régió harmonikus építészeti és táji arculatának feltétele talán ma is ugyanaz: elkötelezett személyes példaadás, és a mainál jóval erősebb, a laikusok felé is megfelelően kommunikált szakmai összefogás.

YOUTH CAMP – BALATONFENYVES

Hidden among the foliage, there is a cluster of small single-storey holiday homes in Balatonfenyves. After spending the summers of his childhood in the area, the designer of the youth camp returned to construct his own summer house there. In 2018, his home in Fonyód was selected as the Balaton House of the Year in the category of holiday homes. Such was the setting for the youth camp maintained by the Local Government of District II, Budapest. The camp was designed as a chain of wooden holiday huts, outdated and decrepit by then, surrounding a protected central patio. The identical 12-bed blocks are linked by a transitional space, which also serves as a roadway, allowing guests to reach the dining hall in the main building through the connected porches without getting their feet wet. The monotony of the facade is broken by the varied size and playful layout of the simple windows. The repetitive floor plan is enlivened by the ingenious silhouette of the porch and the rooftops of various dimensions. While, for reasons of better ventilation, the higher ceilings of dorms are capped with larger roofs, the ridge of bathroom roofs is aligned with the lower headroom characteristic to these premises. Instead of looking cheap and transient, the use of well-aging, low-cost renewable materials makes these holiday huts radiate stability. In addition to the skills of the architect, the success of the investment lies in the qualities of the client as well, who rightly recognized the importance of preserving the peculiar Balatonesque image and was able to think with a far-reaching perspective.

¹ Pesti Mónika: *Ó, a Balaton, régi nyarakon...* [technertudaskozpont.hu] *BALATON, a Magyar Mérnök és Építész Egyesület által 1931. február–áprilisban tartott ankét anyaga, Tér és Forma, 1932/5-6.sz., Így nyaraljunk a Balatonon, Tér és Forma, 1932/9.sz.*